

VRTNAR.

**List s podobami za šolsko vrtnarstvo, vrtnarstvo sploh
in za sadjarstvo.**

Št. 17. V Ljubljani, 15. septembra 1889. Letnik II.

Škodljivci sadjarstva.

Kdorkoli opazuje spomladi in po leti sadno drevje, preveri se, koliko koristi ne samo ljudem, ampak daje tudi še brezštevlnim žuželkam zavetja in hrane. Navadno prihajajo mrčesi v podobi jajčkov v cvetne popke ter ugonobijo sadež, predno dozori. Znano sicer je to uže dolgo. Nekaj novega pa je, da so začeli ceniti škodo, katero mrčesi delajo drevesnim sadežem sleharno leto. Takšna ocena ni brez vrednosti. To nam svedoči imenitnost, katero ima sadjarstvo za vse kmetijstvo, kojemu se zlasti sedaj precej huda godi.

Živali je tem več in tem dalje živijo, čim obilnejšo imajo hrano. Zatorej se nam ni čuditi, ako se z razširjevanjem sadjarstva množijo tudi mrčesi in da torej čedalje več škode delajo. Takšno oškodavanje dreves po žuželkah boli tudi tiste, kateri se s sadjarstvom le nekoliko pečajo, zlasti za kratek čas. Postane pa velika nesreča posestniku, ki zvečinoma ob sadjarstvu živi in le od tega pričakuje svojih poglavitnih dohodkov. Na Angleškem so torej zadnji čas začeli zvesto opazovati oškodbe sadjarstva po žuželkah ali mrčesih sploh. Kar so tako zasledili, to so tudi uže objavili. Od teh objavljenih podatkov naj priobčimo svojim čitateljem naslednje:

Žuželka samica položi svoj čas jajčka v cvet. Po tem takem izlezejo ličinke prav ob istem časi, ko je cvetje nastavilo plod. Tako imajo dobro in obilno hrano. Čudno pa je, kako ličinka opazno ravna. Najpoprej požre vse, do česar more priti, le nastavljenega nežnega plodiča loti se najnazadnje, ko drugega ni ničesar dobiti. Ko je tudi plod snedla, preti jej lakota. Toda tej se ogne tako, da se kam drugam preseli.

Navadno se spusti na tla, to pa tako, da se z grma kar vrže na zemljo; če je pa na visokem drevesi, sprede nit ter se po njej polagoma spušča na tla. Toda daleč od drevesa in njegovega debla ne gre, ampak ostane kar mogoče blizu njega ter mirno čaka, da se izpremeni v metulja. Metulj sfrči zopet na drevo ter polaga ondi jajčka, da se zaredi drug rod škodljivcev mrčesov. Tako širijo metulji mrčesje zmerom dalje po vsej okolici. Mrčesov zaredi se časi toliko, da ne pokončajo samo cvetja, ampak lotijo se tudi drevesnih korenin.

Vsekakor pa so tla pod drevesi pravo zavetišče in plodišče tem hudim sovražnikom našega sadjarstva.

Nezgodam, storjenim po mrčesih, bodo ljudje v obče rajši se branili, kadar se gospodje in kmetje, sploh vsi sadjarji, do trdnega prepričajo, da je res velika in ogromna škoda, katero narejajo žuželke sadnemu drevju. Vsled tega ne bodo škodam vzrokov in povodov iskali ondi, kjer jih ni, ampak kjer so res, namreč v prevelikem množenji mrčesov.

Vsi strokovnjaki se ujemajo v tem, da nekatere drobne ptičice največ pomagajo zoper mrčesje, zlasti sinice in cipe. One znajo mrčesev spretno iskati in jih pokončavati. Vrh tega imajo mrčesi še mnogo drugih sovražnikov ter nosijo na svojih sicer šibkih telesih še manjše, pa jako nadležne zajedalke.

Sploh pa kmetovalci ne upajo veliko ptičem ter ne verujejo tako brž, da bi res kaj koristili zoper mrčese. Imajo jih celo še za škodljivce, zlasti očitajo cipam, da drevju preveč cvetje drapajo in tako škodo delajo.

Povprek dajejo ličinke s tem, da se na zemljo spuščajo, same najboljšo priliko, da jih pokončamo, to pa s kemijskimi in mehaničnimi sredstvi. Zlasti kaže travo pod drevjem sproti kositi, da je zmerom nizka. Tako izgubijo svoje najboljše zavetišče. Dobro je tudi ovce pod drevje na pašo goniti. Nekateri polagajo in razprostirajo slamo pod drevjem ter v njo lovijo ličinke. Toda veliko bojda to ne pomaga. Mnogo mrčesja išče si skrivališč in zavetja pod staro drevesno skorjo. Zatorej kaže staro skorjo spraskati in odpraviti, dase tako mrčesom zatro skrivališča. Potem kaže zemljo pod drevjem dobro prekopavati, škropiti s tekočinami, ki so mrčesom zoprne, na primer: z milnico, petrolejem. Nekateri škropijo ž njimi tudi drevesa. Vender v takšnih slučajih je paziti, da listki, cveti, mladi plodi itd. ne trpijo škode. Ni dvomiti, da takšno ravnanje mnogo koristi, če se godi vse marljivo in opazno. Jako je priporočati z navedenimi sredstvi poskusiti najpoprej po manjših sadovnjakih. Tukaj se najlaglje rabijo in tudi precej pokažejo, kako jih je rabiti. Resnično pa je tudi, da na takšen način zaščitujemo, da se mrčesje ne razširja v večje sadovnjake, če jih po manjših vrlo zatiramo. „Gosp. Glasnik.“

Napravljanje sadnega mošta s pronicanjem.

Ker smo prepričani, da bralce našega lista ne zanima o sadjarstvu samo tisto, kar morejo sami zvrševati, ampak da so tudi radovedni, kaj je novega o tej stroki po svetu, zato priobčujemo v današnji številki članek in podobo, kako se izdeluje sadni mošt na nov, na francoskem uže vpeljani način, t. j. s pronicanjem.

Do pred kratkim časom, a pri nas še sedaj izključno delamo sadni mošt na ta način, da sadje zmeljemo ali ga na kak drug način zdrobimo ter mu potem sok odtisnemo. Ta sok, oziroma mošt, spravimo potem v klet in ž njim ravnamo kakor z vinskim moštom. Po novem načinu se pa mošt iz sadja ne ožme, ampak s pronicanjem tako iz sadja izluži, kakor sladki sok iz sladne pese. Sladno peso namreč razrežejo kot repo, z zreski pa napolnijo posode, skozi katere potem napeljejo vodo. Voda prodre v peso, iz nje pa stopi sladni sok. Takšno mešanje dveh tekočih reči imenujemo pronicanje. Neki francoski grajščak je poskusil ta način uvesti pri narejanju sadnega mošta, in poskus obnesel se mu je tako dobro, da dandanes na Francoskem vsi boljši posestniki delajo sadjevece na ta način.

Sadni mošt se napravlja s pronicanjem ta kole: Narede se primerno velike lesene posode (na pr. 12), ki so enake, ter se postavijo v krog na lesena stola. Podoba v današnjem listu, koji je pridejano tudi merilo, kaže vse to prav jasno. Zgorenja podoba kaže posodo v vertikalnem prerezu (od strani pogledano), spodnja pa posodo od zgoraj dolj pogledano. Vsaka posoda je od vrha do tal predeljena v enako veliko desno in levo stran. Posode so med saboj s kavčukovimi cevmi zvezane. Jabolčni in hruševi zreski se denejo v posode, in pusti se voda, da teče iz zgoraj stoječe posode toliko časa v prvo posodo, da so zrezki ž njo pokriti. Stena, ki deli posodo v dva dela, ima namreč spodaj luknjo, tako da se more voda, ki teče na eni strani na zrezke, na drugi strani tudi kvišku dvigati. V prvi posodi ostane voda kakih 15 do 20 minut. Potem pa pustimo vanjo

zopet vodo teči. Vsled vodnega pritiska teče tekočina I. posode v II. posodo, kjer ostane zopet kakih 15 do 20 minut. Vsled novega pritakanja vode v I. posodo potisne se tekočina potem v III. posodo i. t. d., tako da priteče slednjič iz XII. posode prav sladek in popolnoma čist mošt, katerega spravimo v sode. Pri tem je bila pa I. posoda dvanajstkrat z vodo izlužena, in zrezki so tako popolnoma brez sadnega soka, kakor bi jih bolje nobena stiskalnica ne mogla izžeti. Na mesto soka stopila je seveda voda. Ker so torej zrezki v I. posodi popolnoma izluženi, izpraznimo posodo ter jo napolnimo z novimi zrezki, vsled česar dobi posoda I. številko XII, posoda II. pa številko I. Ako so posode postavljene v krogu, opravi se to delo prav lahko.

Kakor je iz popisa posneti, pride voda I. posode dvanajstkrat v dotiko z novimi zrezki, kar traja 3 do 4 ure.

Ta voda pobere ves slad iz jabolk, ter teče iz zadnje posode uže tak sok kakor mošt, če stiskamo sadje. Mošt ob prouicanji se pa od mošta ob stiskanji s tem odlikuje, da nima v sebe toliko beljakovin.

Ker bi voda iz posode v posodo le počasi tekla, zato mora biti posoda za vodo, ki stoji na sredi, na vzvišenem mestu. Ako so posode s pokrovi tako pokrite, da pokrovi drže tudi vodo, katera pride v posodo s pritiskom, mogoče je posodo za vodo tako visoko postaviti, da teče voda z velikim pritiskom, in prouicanje vrši se popolneje in hitreje.

Bledica hruševega drevja.

Zoper drevesno bledico, katera napada zlasti špalirsko drevje ter se s tem ovaja, da listje prične rumeneti, izkušali so to le sredstvo, katero se je prav dobro sponeslo: Vzemí 1 $\frac{1}{2}$ železnega vitrijola (zelene galice), raztopljenega v 50 litrih vode, in poškropi ž njim listje vsakih 5 dni kmalu po solnčnem zahodu. Drevje dobiva potem počasi zopet zeleno barvo. Konec jeseni prekoplji okoli vsacege bledičnega drevesa in mu pognoji s straniškim gnojem, kateremu pa primešaj na vsakih 100 litrov 1 $\frac{1}{2}$ železnega vitrijola. To delo pa zvrši šele tedaj, kadar listje odpade, to je konci jeseni, kadar rast poneha, a korenine še delujejo. Bledica prihaja od neprimerne zemlje, ali pa od ogreev, kojih se včasih silo mnogo zaredi v zemlji. Drevje, ki je bilo za to boleznijo zelo obolelo in je več let hiralo, popravilo se je v dveh letih s tem sredstvom tako dobro, da je potem posebno bujno raslo in dobro rodilo. Omeniti mi je še, da železni vitrijol sploh dobro vpliva na listje, katero je največega pomena za rodnost drevja, zato enkratno škropljenje z bakrenim vitrijolom priporočajo tudi za zdravo drevje.

Raznotere vrtnarske reči.

Za sadni kis (jesih) ne rabijo samo slaba jabolka (in hruške), ampak tudi nezrela, nagnila in zmrzla. Napolni s takim sadjem sod in pusti ga v njem, zmasti sadje večkrat s kakim betom ter ga potem stisni (sprešaj) v kaki stiskalnici. Iztisnjeni mošt hrani v odprtih posodah na kakem toplem prostoru, da pokipi. Pene pridno posnemaj, in sicer toliko časa, dokler se jih kaj dela, in se tekočina ne učisti. Potem pretoči ta mošt v majhne sodčke, dodeni nekaj dobrega jesiha in hrani posode blizu peči ali ognjišča v kuhinji. Kadar postane jesih dovolj močan, napolni ž njim steklene posode, katere si poprej z močnim jesihom izplaknil, ter jih hrani na hladnem prostoru.

Diffusionsbatterie zur Obstweinerzeugung.

Ausge stellt von Herrn Leinrich Geaf Altmann

auf der Reichs-Obst-Ausstellung in Wien.

Drehbares Wasserreservoir

Schnitt A B

Schnitt C D

f

h

Handgriff zum Drehen

Diffusor 1

Diffusor 4

Winkelbau-Rahn

Maßstab 1:10

Schnitt G H

Schnitt E F

